

Мужайло. І. С. Соціокультурні умови міжкультурного виховання учнів з особливими освітніми потребами у позакласний час. І. С. Мужайло. Теоретичне та методичне забезпечення навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами : Зб. наук. праць. Вип. 8. – Славянськ: ДДПУ, 2018. – С. 173 — 177.

УДК 376.018.3 : 376 (015)

СОЦІОКУЛЬТУРНІ УМОВИ МІЖКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ У ПОЗАКЛАСНИЙ ЧАС

Ірина Мужайло,
вчитель англійської мови,
Вечірня змінна спеціальна школа № 27 м. Києва.

Сучасні вимоги освіти орієнтують підготовку учнів до здійснення міжкультурного виховання в контексті позакласної роботи загальноосвітнього навчального закладу. Це спонукає до теоретичного обґрунтування соціокультурних умов, що уможливають успішну підготовку учнів до організації системи роботи з міжкультурного виховання.

Умова – це категорія філософська, яка виражає відношення предмета до певних явищ, що його оточують, без яких він узагалі не може існувати; те, від чого залежить предмет, комплекс предметів, характер їхньої взаємодії, наявність яких уможливає існування, функціонування й розвиток предмета. За науковими джерелами, соціокультурні умови інтегрують в собі вимоги, які сформульовані однією стороною до іншої під час активної взаємодії. З огляду на це, такі умови розглядаються як чинники, що впливають на досягнення загальної мети навчально-виховного процесу. На думку Г. Воробель, загальноосвітній навчальний заклад в залежності від поставлених перед собою цілей та завдань може мати велику кількість умов [1]. Для визначення соціокультурних умов міжкультурного виховання учнів необхідно окреслити зміст та завдання позакласної роботи загальноосвітнього закладу — вечірньої школи.

У цілому зміст позакласної роботи загальноосвітнього закладу складається з різних складових, де міжкультурне виховання займає своє належне місце. На підставі теоретичних підходів можемо трактувати міжкультурне виховання як цілеспрямовану діяльність учителів, спрямовану на прилучення учнів до

Мужайло. І. С. Соціокультурні умови міжкультурного виховання учнів з особливими освітніми потребами у позакласний час. І. С. Мужайло. Теоретичне та методичне забезпечення навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами : Зб. наук. праць. Вип. 8. – Славянськ: ДДПУ, 2018. – С. 173 — 177.

різноманітних культур, виховання у них поваги до представників усіх культур, не зважаючи на медичні показники, сприйняття взаємозв'язку та взаємовпливу загальнолюдського та лінгвального компонентів культури в широкому значенні [5. с. 3].

З огляду на виконаний аналіз міжкультурного виховання учнів нами диференційовано основні принципи даного напрямку виховного процесу. Аналіз наукових джерел та педагогічної діяльності вчителів засвідчує, що важливими у міжкультурному вихованні учнів є такі принципи:

- гуманізації та демократизації виховного процесу;
- самоактивності й саморегуляції;
- системності;
- комплексності та інтегрованості;
- наступності та неперервності;
- культуровідповідності;
- інтеркультурності.

З'ясовуючи сутність принципу гуманізації та демократизації виховного процесу, науковці І. М. Дичківська, Н. В. Іванюшева, В. І. Лозова, В. Г. Кремень, С. В. Кульбіда, Г. В. Троцько І. І. Чепчина зазначають, що використання означеного принципу забезпечить взаємоповагу, переважну діалогічність взаємодії, що викликає у підлітків позитивну налаштованість на впливи педагогів, відкритість до сприйняття моральних цінностей – щирості, доброти, справедливості, доброзичливості, співчуття та милосердя [1, 7]. Зазначимо, що принцип самоактивності й саморегуляції сприяє розвитку у підлітків суб'єктних характеристик, формує здатність до критичності й самокритичності, до сприйняття самостійних рішень, а також сприяє виробленню почуття відповідальності за реалізацію дій та вчинків.

Мужайло. І. С. Соціокультурні умови міжкультурного виховання учнів з особливими освітніми потребами у позакласний час. І. С. Мужайло. Теоретичне та методичне забезпечення навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами : Зб. наук. праць. Вип. 8. – Славянськ: ДДПУ, 2018. – С. 173 — 177.

Доведено, що принцип системності передбачає засвоєння різних компетентностей у певній послідовності з таким розрахунком, щоб кожний елемент змісту навчального матеріалу був логічно пов'язаний з попереднім, забезпечуючи таким чином систематичність знань, умінь та навичок. Принцип комплексності та інтегрованості передбачає забезпечення у міжкультурному вихованні тісної взаємодії та поєднання навчального й виховного процесів.

Ми переконані в тому, що реалізація принципу наступності та неперервності містить три взаємопов'язані складові: сучасне вивчення інтеркультурних процесів опирається на те, що було розглянуто в минулому, і містить проєкцію на те, що буде поглиблено й опрацьовано в майбутньому.

Під час наукового пошуку особливу увагу приділено принципам культуровідповідності та інтеркультурності. Так, принцип культуровідповідності передбачає органічну єдність виховання особистості з історією та культурою спільноти (чуючих і нечуючих). Виховання розглядається як культурно-історична цінність, носієм якої є сучасне юне покоління. У дослідженні Кульбіді С., Чепчиної І. з'ясовано, що принцип інтеркультурності передбачає інтегрованість української національної культури у систему загальнодержавних, європейських та світових цінностей. Реалізація зазначеного принципу означає, що в процесі міжкультурного виховання мають забезпечуватися передумови для формування особистості толерантної до інших культур, звичаїв та традицій. Підкреслимо, що така особистість здатна зберігати свою національну ідентичність, оскільки вона глибоко усвідомлює національну культуру як невід'ємну складову культури світової.

У процесі аналітичних розвідок праць вітчизняних науковців визначено, що позакласна робота загальноосвітнього навчального закладу виконує такі завдання:

➤ закріплення, збагачення і поглиблення знань, набутих у навчально-виховному процесі, застосування їх на практиці;

Мужайло. І. С. Соціокультурні умови міжкультурного виховання учнів з особливими освітніми потребами у позакласний час. І. С. Мужайло. Теоретичне та методичне забезпечення навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами : Зб. наук. праць. Вип. 8. – Славянськ: ДДПУ, 2018. – С. 173 — 177.

- розширення загальноосвітнього кругозору учнів, формування у них наукового світогляду, вироблення умінь і навичок самоосвіти;
- формування інтересів до різних спільнот (чуючих і нечуючих), виявлення на їх основі спільного і відмінного, творчих здібностей і нахилів чуючих і нечуючих на конкретних прикладах;
 - організація культурного відпочинку та дозвілля школярів;
 - поширення виховного впливу на учнів у різних напрямів виховання [5, 6, с. 10].

Можна стверджувати, що міжкультурне виховання в позакласній роботі загальноосвітнього закладу має низку особливостей, які роблять її значно чутливішою, вимогливішою та змістовнішою, ніж простий процес міжособистісної комунікації, оскільки окрім двох самостійних її елементів: вербальної української (включає мову з її унікальним набором фонем, морфем і лексики, синтаксисом і граматиною) та української жестової - невербальної (мову рук, поведінку, в тому числі вирази обличчя, погляд і контакт очей, голосові інтонації, міжособистісний простір), слід включити чинники особистісного сприйняття та інтерпретації підлітками отриманої інформації у процесі міжкультурного виховання. З метою уникнення конфліктної ситуації під час міжкультурного діалогу учнів, слід пам'ятати про основні перешкоди, що є на заваді ефективного міжкультурного виховання:

- допущення подібностей (причиною нерозуміння при міжкультурній комунікації може стати припущення людей про те, що всі вони досить схожі для того, щоб легко спілкуватися один з одним);
- мовні відмінності (в процесі спілкування мовою, яка є для людини не рідною, вона часто вважає, що поняття, фраза або вислів мають одне й лише одне значення – те, яке вона має намір передати);

Мужайло. І. С. Соціокультурні умови міжкультурного виховання учнів з особливими освітніми потребами у позакласний час. І. С. Мужайло. Теоретичне та методичне забезпечення навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами : Зб. наук. праць. Вип. 8. – Славянськ: ДДПУ, 2018. – С. 173 — 177.

- помилкові невербальні інтерпретації (неправильна інтерпретація невербальної поведінки може легко призвести до конфліктів чи конфронтації, які порушують комунікативний процес);
- упередження та стереотипи (зайва опора на стереотипи може перешкодити нам об'єктивно подивитися на поведінку інших людей);
- прагнення оцінювати (культурні цінності також впливають на атрибуції щодо інших людей і оточуючого світу);
- підвищена тривога або напруга (варто бути обережним з використанням стереотипів та упереджень, зважаючи на сучасну ситуацію міжкультурних контактів) [1. с.12].

Керуючись сучасними теоріями та науковими дослідженнями в педагогіці, зауважимо, якісна міжкультурне виховання має особливе значення у житті учня. В загальноосвітньому закладі сформованість міжкультурної комунікації в учнів може розглядатися, як ресурс ефективності та благополуччя їхнього майбутнього дорослого життя. З огляду на це, необхідно визначити та обґрунтувати соціокультурні умови до організації міжкультурного виховання учнів:

- 1) культурологічне спрямування позакласної діяльності (передбачає формування особистості учня на засадах міжкультурного виховання);
- 2) активізація міжкультурної комунікації (забезпечує інтенсивність комунікаційних процесів шляхом пізнання звичаїв і традицій учнів різних спільнот);
- 3) міжкультурне спрямування позакласної діяльності (передбачає впровадження педагогами різних форм позакласної діяльності учнів, до яких належать: тематичні заходи, проекти, свята, круглі столи запитань і відповідей, зустрічі з представниками різних товариств, фестивалі творчості типу “Книжковий бум”) [2-5].

Таким чином, соціокультурними умовами міжкультурного виховання підлітків слугують певні явища та процеси, які спрямовані на формування інтеркультурного

Мужайло. І. С. Соціокультурні умови міжкультурного виховання учнів з особливими освітніми потребами у позакласний час. І. С. Мужайло. Теоретичне та методичне забезпечення навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами : Зб. наук. праць. Вип. 8. – Славянськ: ДДПУ, 2018. – С. 173 — 177.

середовища у загальноосвітньому навчальному закладі. Означені умови реалізуються на засадах цілісності – взаємовпливу, взаєморозвитку та взаємодоповнення всіх компонентів педагогічної системи. Так, порушення цілісності представлених умов призводить до нівелювання всієї системи. В цілому, дотримання лише однієї умови не може повністю забезпечити ефективність розвитку міжкультурного виховання. Наголосимо, що лише цілісність та системність зазначених умов дають змогу досягти достатніх результатів в процесі міжкультурного виховання учнів з особливими освітніми потребами в сучасних умовах позакласної роботи загальноосвітнього навчального закладу.

Список використаних джерел.

1. Кульбіда С. В. Формування жестомовної комунікативної компетенції – від розуміння до застосування / С. В. Кульбіда // Особлива дитина : навчання і виховання. – 2016. – № 1/77. – С. 15 – 29. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/707090/>
2. Мужайло І.С. Особливості вивчення англійської мови засобами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та жестової мови молоддю з порушеннями слуху. Ірина Мужайло. Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимірі : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (18 квітня 2018 року, м. Суми). – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. – С. 258-261. Режим доступу <https://www.sspu.sumy.ua>
3. Проект “Відкривай Київ разом з нами” Режим доступу: <https://www.google.com/maps/d/edit?mid>
4. Проект “Поширимо жест”. Режим доступу: <http://www.spreadthesign.com/>
5. Проект концепції жестової мови в Україні.- С. Кульбіда, І. Чепчина.- Дефектологія. - № 3. – 2009. – С. 3 – 7. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/706187/>
6. Програми з Української жестової мови. 8 - 11 класи (факультатив). Садова А. П., Федорченко Д. А., Мужайло І. С. - Київ, 2017. - 46 с.
7. Kulbida S. (2017) The Steps Ukrainian science in the study and popularization the Ukrainian Sign Language / Svitlana Kulbida / Issues of upbringing and teaching in the context of modern conditions of objective complication of the person’s social adaptation processes. – Peer-reviewed materials digest (collective monograph) published following the results of the CXXXVIII International Research and Practice Conference and I stage of the Championship in Psychology and Educational sciences (London, February 9 - February 15, 2017). - S. 26 – 28. Режим доступу gisap.eu/ru/node/119449,